

Taidosta, taiteesta ja tieteestä

Taiteilijan puheenvuoro INAR Climat Festival 25.5.2018

Vietin varhaislapsuuteni Valtimon kunnassa Pohjois-Karjalassa. Vanhempani olivat opettajia ja perheemme asui, ajan tavan mukaan, koulun läheisyydessä. Tämän koulupihan rajasivat itse koulurakennus sekä asuinrakennukset koulun opettajille ja heidän perheilleen. 5-vuotiaana näin unta. Lähdin pihan toiselta laidalta, kotiovelta, hiihtäen pihan halki kohti koulua. Keskellä pihaa kulki vuodenaikojen raja talven ja kesän välillä. Jätin sukset rajalle ja jatkoin kävellen kohti koulua, kesän lämmöstä ja valosta nauttien. Muistan unen edelleen kuin elokuvan, jonka on joskus nähnyt, joka on kiinnittynyt kirkkaasti muistiin ja johon usein ajatuksissaan palaa. Muistiini on piirtynyt myös toinen varhaislapsuudessa näkemäni uni. Se oli kuva: mustalla pohjalla keltainen avattu sateenvarjo. Ei muuta. Nuo kaksi unta ovat ainoat, jotka muistan lapsuudesta. Molemmat liittyvät säähän, ilmastoon ja vuodenaikojen kiertoon. Miten näitä unia voisi tulkita? Tulkintaa kehystää 5-vuotiaan tytön maailma, lapsen kyky kuvitella, kyky heittäytyä, eläytyä, kokea ja olla läsnä. Lapsena merkitykset syntyvät ja oppiminen tapahtuu kokemuksen kautta. Lapsi kokeilee jääpuikon terävyyttä, miltä se maistuu ja kuinka se sulaa käden lämmöstä. Talvipakkasella, vanhempien kielloista, ja juuri siksi, oli pakko kokeilla mitä tapahtuu kun kielellä maistaa metallista mattotelinettä. Suurin osa lapsuuden muistoista liittyvät voimakkaasti vuodenaikoihin ja niihin liittyviin ilmiöihin: lumihuutaleisiin, auringon lämmittävään uimaveteen, sammakonkutuun, Ukkosukon raivoon, vedenpintaa kiitäviin leipäkiviin ja kiehtovan muotoisiin pilviin. 5-vuotiaana minulla oli myös salaisuus kellarikomerossa: lasipurkkeja, joihin olin kerännyt vanhojen tussikynien erivärisiä huopahylsyjä ja lisännyt vettä päälle. Kevään koittaessa kaivoin pihalle ojan, johon kaadoin nämä kaikki talven aikana varastoimani vesipurkit. Ajatukseni oli, että rakentamassani purossa kaikki maailman värit virtaisivat ja sekoittuisivat toisiinsa sateenkaaren lailla. Pettymys oli suuri kun vesi, purkki toisensa jälkeen, imeytyi hiekkaan. Ei värejä, ei virtaavaa vettä. Minusta ei tullut tutkijaa, vaikka edelliset lapsuuteni empiiriset kokeilut siihen viittaavatkin.

Miksi minusta tuli taiteilija, koreografi-tanssija eikä tutkija ja tieteen tekijä? - Koska en nuorena osannut olla paikallani, enkä istua luennoilla sellaisia määriä kuin opiskelu olisi vaatinut. Työssäni voin yhdistää minua kiinnostavat ja innostavat asiat ja ajatukseni. Muunnan ne liikkeeksi ja visioiksi. Lähtökohtani ovat samat kuin tieteessä: ilmiöiden ja niiden välisten suhteiden kriittistä ja järjestelmällistä tutkimista ja johtopäätösten tekemistä. Teen taustatyötä lukemalla, seuraamalla yhteiskunnallista keskustelua ja pyrin omaksumaan tätä tietoa omaan ajatteluuni. Määrittelen kehollani paikkaa maailmankaikkeudessa. Uskon, että kokemuksellisuuden kautta, esiintyjänä ja taiteilijana voin saada ihmiset ajattelemaan, innostumaan, kokemaan tunteita ja oivaltamisen iloa. Mielen toiminta vaatii monipuolista kehollista liikkumista ja kehon toiminta peilaa ajatteluun.

Taitojeni ylläpitämiseksi harjoitan muotoa. Muoto on tärkeä, sillä kun sen osaa riittävän hyvin, niin muoto vapauttaa mielen. Tämä liittyy sekä taiteeseen että tutkijuuteen, näin ajattelen. Pitää tuntea tieteen ja taiteen perusta. Ottaa se haltuun. Päästä irti. Ja synnyttää uutta. Sekä taiteen että tieteen tekijän tulee tehdä kenttätöitä, huoltaa instrumenttinsa, koota, jäsentää ja hänellä on oltava rohkeus: - kill your darlings - siis tappaa rakkaansa ja aloittaa alusta!

Ars longa – vita brevis.

Alunperin ”Ars” tarkoitti taitoa. Lääkäri Hippokrate sen sanoi: ”Elämä on lyhyt, taito pitkä, tilaisuus pakeneva, kokeilu vaarallinen, arvostelu vaikea.”

Mitä on taito? Suomen kielen sivistyssanakirjaa lainatakseni: Taito on oppimisen ja harjaantumisen avulla saavutettua taitamista, osaamista, know-how:ta. Eri ammateissa osaaminen on tiettyjen tietojen ja taitojen hallintaa, joka saavutetaan pitkäjänteisellä työllä, harjoittelulla ja muodon hallinnalla.

Taiteen sivistyssanakirja määrittelee näin:

Taide on merkityksellisinä pidettäviin aistipohjaisiin elämyksiin tähtäävä luovaa toimintaa ja sen tulokset vaativat työtä, taitoa, taituruutta ja muodon hallintaa.

Entä tiede?

Tiede on ilmiöiden ja niiden välisten suhteiden kriittistä ja järjestelmällistä tutkimista. Tietojen jäsentäminen kokonaisuuksiksi vaatii kokeilua, kriittistä arviointia, tiedon kokoamista ja muodon hallintaa.

Väitän että oppiminen sekä tiedon, taidon ja tieteen välittäminen ja jakaminen vaativat ennenkaikkea innostunutta mieltä.

Lopulta kaikissa kolmessa: taidossa, taiteessa ja tieteessä on kyse ajattelusta. Minulle tanssi on ajattelun kehollistamista. Samoin kirjailija sanallistaa ajatuksiaan tai kuvataiteilija kuvallistaa tunteita ja tunnelmia. Taitoa on asettaa ilmiöt ja asiat eri konteksteihin.

Tieteen ja taiteen ero on, että taide on vapaa olettamuksista ja totuuden pakosta. Tieto etsii totuutta, mutta taiteilija liikkuu todellisuuksien välissä. Mielestäni taiteen tulisi olla vapaa ennalta määrättyistä tavoitteista. Sekä tiede että taide tarvitsevat myös huokoista aikaa, joutenoloa.

Oivallukset eivät synny kiireessä.

Annan konkreettisen esimerkki siitä, miten tiede ja taide voivat vaikuttaa yhdessä:

Tutkijat kehottavat vähentämään fossiilisten polttoaineiden käyttöä. Taiteilijat voivat herättää ihmisten huomion tähän asiaan.

Pelottavat tai vaikeasti ymmärrettävät asiat eivät katoa, jos suljemme silmämme tai katsomme pois päin. Pelot ovat voitettavissa vain menemällä niitä kohti. Tässä pelon ja pimeyden käsittelyssä taiteilijat ovat mestareita. Totuuksien kyseenalaistaminen, rohkeus hypätä pimeään, syvään ja määrittelemättömään on meidän työtämme. Tai ainakin minun mielestäni tulisi olla.

Taide liikuttaa, koskettaa, myötäelää, haastaa olettamukset ja konventiot.

Ajattelen kuten Helene Schjerfbeck aikanaan: tärkeintä meille taiteilijoille (ja oletan myös että tutkijoille) on intensiivisyys ja intohimo suhteessa kohteeseen, oleellisen etsiminen ja rehellisyys itseään ja aihettaan kohtaan.

Siksi olen täällä tänään. Uskon, että minkä voi kuvitella, voi myös toteuttaa.

Alussa kerroin lapsuuteni unista ja epäonnistuneesta värivesi-kokeilusta. Epäonnistumisista oppii ja ne työntävät meitä eteenpäin.

Heinäkuussa vuonna 2014 näin myös unta. Unessa katsoin maisemaa. Herättyäni kirjoitin unesta haikun:

oli suo järvi
siinä taivas ja vesi
kellertäviä

Unesta nousi unelma, ja neljän vuoden aikana, usvainen maisema on tarkentunut. Opiskelin soiden ekologiaa ja ilmastonmuutokseen liittyviä ilmiöitä. Minua kiinnosti tieteelle ja taiteelle perustuva dialogi sekä luonnon ja ihmisen vuorovaikutussuhde. Oppaikseni sain maan ja taivaan tutkijat Harri Vasanderin ja Timo Vesalan. Niin, minkä voi kuvitella voi myös toteuttaa: pyysin työryhmään mukaan taiteilijat Kati Outisen, jonka kanssa olin tehnyt työtä aikaisemminkin ja tiesin että suot ovat hänelle rakkaita ja Palefacen, jonka persoonallisuus ja yhteiskunnallinen kantaaottavuus kiinnostivat minua.

Lisäksi suolle lähtivät tanssija Antti Seppänen sekä Saine Ensemblen jäsenet säveltäjä-muusikko Olli Kari ja tv- ja elokuvaaja Mika Tertsunen. Lähitulevaisuudessa on suunnitteilla myös suolla kuvattava tanssilyhytelokuva. Elokuvan ohjaajalle, AJ Annilalle, suomalaisema on tuttu ja turvallinen.

Suolaulu on myös henkilökohtainen tutkimusmatka alitajuntaani. Unestani tälle matkalle lähdin.

Pohdin minkälainen on minun suoni. Suolla suurin osa tapahtumasta on jotain mitä emme näe, mutta koemme voimakkaasti. Suo tuoksuu ja turvematto tuntuu paljaille jaloille pehmeältä.

Henkilökohtaisuuden jälkeen tulee yleinen. Haluanko vaikuttaa? Kyllä, omalla taiteellani haluan

kertoa suon tarinaa, vaikuttaa soiden suojelun edistämiseksi ja ilmastonmuutokseen liittyvän tiedon levittämiseksi.

Evankeliumi Luukkaan mukaan, luku 23: Anna heille anteeksi, sillä he eivät tiedä mitä he tekevät. He eivät tiedä. Kyse on siis tiedosta ja sen välittämisestä. Ilmasto-asiat tulisi lähitulevaisuudessa kuulua osaksi kasvatusta ja opetusta niin kotona kuin koulussa. Ilmasto-uutiset olisi nostettava uutisotsikoihin ja aiheeksi politiikan, talouden, kulttuurin ja urheilun rinnalle. Omasta puolestani osa urheilu-uutisista voitaisiin korvata ilmasto-uutisilla, sillä molemmissahan on kyse kilpailusta ajan kanssa.

Olemme täällä tänään, koska meitä kiinnostaa sama aihe ja olemme huolissamme tulevaisuudesta. Olemme yhdessä, saamme voimaa, ideoita ja ajatuksia toisiltamme. Täällä, dialogi on moninainen ja rönnyilee vapaasti. Eläköön diversiteetti! Ystävät: moninaisuus on vapautta!